

УДК [81'373.235-053.5:81'27]:311.212(477.83)"200/201"

**ПРО НОВІ ОЗНАКИ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ
«ПРИЗВИСЬКО ШКОЛЯРА» В СОЦІОЛІНГВІСТИЦІ**

Адріана Чучвара

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
adriana.chuchvara@gmail.com*

У статті досліджено прізвисько називання як вияв неформальної номінації школярів з урахуванням місця проживання (село, місто, містечко) та статі респондентів. Для аналізу використано результати письмового опитування учнів 227 загальноосвітніх шкіл Львівської області (за 2009–2012 рр.), зокрема відповіді респондентів, що складають квотну репрезентативну вибірку. Відповіді сільських, міських та містечкових школярів регіону проаналізовано за допомогою статистичної програми для опрацювання соціологічних даних (SPSS¹). Метод анкетування, методика вибірки, а також елементи статистичного аналізу посприяли розкриттю нових ознак у змісті поняття «прізвисько школяра» як соціолінгвістичної категорії.

Ключові слова: соціогрупа «школяр», анкета, анкетування, вибіркова сукупність опитаних, соціолінгвістичне поняття «прізвисько школяра».

Необхідність розвитку теорії прізвиська, потреба розбудови категорійної бази української соціолінгвістики та методології дослідження неофіційного іменника конкретної соціогрупи обумовлюють актуальність теми статті. Досьогодні в мовознавстві вже є досвід аналізу неофіційного іменника окремих соціогруп. Так, розкрито специфіку формування прізвиськ у колективах спортсменів, зокрема боксерів, футболістів, хокеїстів та бейсболістів (ці питання вивчали Т. Астахова, Л. Зеленко, Р. Кеннеді, О. Пархитко). Прізвиська вчителів проаналізовано в працях Г. Аркушина, О. Данилевської, І. Стаханової, Н. Федотової. Виявлено механізми творення прізвиськ політиків – В. Лавриненко, Ю. Саплін, А. Гладкова. З'ясовано, які нікнейми вживають учасники інтернет-комунікації (Т. Анікіна, І. Стаханова, Н. Федотова, Г. Ходоренко, Н. Ярошенко, Р. Екер, А. Нарушевич-Духлінська, Л. Шеїдт). Виокремлено сімейно-родові, родичівські, родові, родинні, внутрішньосімейні прізвиська (О. Антонюк, А. Занадворова, М. Микитин-Дружинець, А. Міхіна, М. Наливайко, З. Нікуліна, Р. Остап, П. Чучка, Н. Шульська). Виділено й афектоніми (як вирази та звороти, що найчастіше використовуються між подружжям, нареченими, батьками-дітьми) (Я. Перлін). Проаналізовано й групові, корпоративні, колективно-територіальні неофіційні назви (Ю. Воронцова, М. Микитин-Дружинець, М. Наливайко, Г. Сенік, В. Чабаненко, Н. Шульська). У мовознавчих працях уже сформульовано завдання вивчати прізвиська нової соціогрупи – школярів (О. Антонюк, О. Виборнова, Т. Макарова, М. Наливайко, І. Стаханова, В. Флоровська, В. Чабаненко та ін.) [1–6]. Однак зміст поняття

¹ SPSS – Statistical Package for the Social Sciences.

«прізвисько школяра» ще недостатньо обґрунтовано. Тому в статті вивчаємо неофіційні імена саме в соціогрупі школярів².

Мета статті: обґрунтувати зміст поняття «прізвисько школяра» в соціолінгвістиці. Завдання статті – дослідити прізвисько як результат прізвиськоназивання, врахувавши такі соціально-демографічні параметри, як місце проживання (село, місто, містечко) та стать респондентів.

Матеріалом для дослідження послужили результати анкетування³ 10 396 учнів 9–11 класів 227 загальноосвітніх шкіл Бродівського, Буського, Городоцького, Жовківського, Золочівського, Кам'янка-Бузького, Пустомитівського, Радеківського, Сокальського та Яворівського районів Львівської області (за 2009–2012 рр.), зокрема відповіді респондентів, що складають квотну репрезентативну вибірку⁴.

Відповіді на основні запитання анкети № 1–6 сприяють ідентифікації нових ознак у змісті поняття «прізвисько школяра». Прикінцеві запитання № 7–13 знімають психологічну напруженість респондентів. Паспортичка відображає соціально-демографічні, освітні та культурні характеристики респондентів, а саме: вік, стать, структуру сім'ї, адміністративно-територіальне визначення школи, академічну успішність учнів та відомості про культурний рівень школярів.

² Соціальна група – це сукупність людей, які певним чином взаємодіють одне з одним, відчувають свою належність до одного середовища, мають спільні інтереси, поведінкові, мовленнєві норми тощо [7: 205; 8: 199–200; 9: 455]. Виникнення прізвиस्क завжди пов'язане з колективом людей, які взаємодіють, і насамперед зі школою. Члени класу, як малої соціальної групи, об'єднані спільною діяльністю та безпосередніми контактами. Відомо, учні присвоюють прізвиська однокласникам зазвичай з четвертого-п'ятого класу аж до закінчення школи [10: 485].

³ Це кількісний метод одержання соціологічної інформації, що здійснюється за допомогою анкети, об'єднаної єдиним задумом системи запитань, скерованих на отримання відомостей від респондентів про соціальні факти, явища та процеси. Структурними компонентами нашої анкети є: Вступ; Основна частина та «Паспортичка». Вступ анкети містить звертання до респондентів, інформацію про те, хто проводить опитування, мету анкетування респондентів, покликання на анонімність опитування. Інструкцію, як заповнювати анкети, подаємо перед відповідями на кожне запитання. У вступній (контактній) частині анкети, з метою зацікавлення респондентів та забезпечення їхнього входження в опитування, розповідаємо учням про шкільне мовлення та його ознаки, про мовознавчі праці, в яких розглядають ці питання, а також про необхідність вивчення прізвиस्क у мовознавстві.

⁴ Щоб сформувати квотну репрезентативну вибірку, що передбачає цілеспрямований добір респондентів, з дотриманням параметрів квот, та максимально відтворити характеристики генеральної сукупності, у статті використано методику вибірки [9: 412–413] щодо такої соціально-демографічної характеристики учнів, як *тип населеного пункту за постійним місцем проживання*. Дані про генеральну сукупність, кількість загальноосвітніх шкіл у десяти районах Львівської області, подають Статистичні збірники, а також звіти районних відділів освіти. Кількість загальноосвітніх шкіл у десяти районах Львівської області – 227 (або 100%) [11: 223], відсотковий розподіл сільських, міських та містечкових шкіл у десяти районах Львівської області становить 70,48%, 21,15% та 8,37%. Таких пропорцій варто дотримуватися й у вибірковій сукупності. Обсяг вибіркової сукупності залежить від теоретичної моделі, гіпотез, методів дослідження, питань анкети тощо [12: 121–129]. Практика соціологічних досліджень показує, що релевантний обсяг вибіркової сукупності становить від 400 до 2000 одиниць спостереження. Двох тисяч опитаних достатньо, щоб одержати репрезентативну, надійну та обґрунтовану інформацію [13: 101]. Відповідно до прийнятого обсягу вибірки – 2400 респондентів – опитано 70,48% респондентів сільських шкіл (а це 1692 учні), 21,15% (508) із міських шкіл та ще 8,37% (200) вихідців із шкіл містечок.

Для роботи з початковою інформацією, отриманою у результаті соціологічного опитування, в статті застосовуємо елементи статистичного аналізу. Щоб виявити продуктивність окремих варіантів відповідей на запитання анкети, використаємо статистичну програму для опрацювання соціологічних даних – SPSS. Узагальнення одержаного матеріалу забезпечують одновимірні розподіли за кожним пунктом анкети, що дозволяють з'ясувати кількість респондентів, які вибрали той чи інший варіант відповіді на кожне з поставлених в анкеті запитань (абсолютне значення). Одержані розподіли наведемо і у відсотках [13: 166–180].

Соціогрупа «сільський школяр». Особливості прізвиськоназивання відображають відповіді сільських респондентів на низку запитань.

Таблиця 1

Відповіді на питання анкети № 1
Як Ви вважаєте, чи всі учні мають прізвиська?

<i>Варіант відповіді</i>	<i>Відсоток відповідей в анкетах сільських школярів</i>	<i>Частота (N)⁵</i>
Так	27,01	457
Ні	53,43	904
Не знаю	18,26	309
Без відповіді	1,30	22
Загалом	100	1692

Школярі часто використовують прізвиська для найменування своїх однокласників. Проте більшість респондентів (а це 53,43%) стверджує, що не всі учні мають прізвиська.

Таблиця 2

Відповіді на питання анкети № 3
Хто, на Вашу думку, частіше отримує прізвисько?

<i>Варіант відповіді</i>	<i>Відсоток відповідей в анкетах сільських школярів</i>	<i>Частота (N)</i>
Хлопець	40,90	692
Дівчина	3,72	63
Стать не має значення	54,20	917
Без відповіді	1,18	20
Загалом	100	1692

Більша кількість опитаних школярів (54,20%) зазначає, що стать не впливає на частоту присвоєння неофіційної назви. Переконливою є думка про те, що хлопці (40,90%), а не дівчата (3,72%), є потенційними носіями неофіційних назв.

Таблиця 3

Відповіді на питання анкети № 4
Чому учень у класі може мати прізвисько?

<i>Варіант відповіді</i>	<i>Відсоток відповідей в анкетах сільських школярів</i>	<i>Частота (N)</i>
Із прізвиском прийшов у клас	10,74	208
Прізвисько отримав від	52,53	1017

⁵ Абсолютні значення (загальну кількість опитаних) у таблицях позначають літерою "N" [13: 169].

однокласників		
Прізвисько отримав від учнів іншого класу	12,86	249
Важко сказати	19,01	368
Варіант респондента	4,86	94
Загалом	100	1936

Відомо, що в процесі комунікації представників соціогрупи виникає можливість зрозуміти не тільки окремі зовнішні риси, але внутрішній світ, звички, захоплення, вміння того чи того члена групи. Більша кількість опитаних (52,53%) стверджує про те, що прізвисько в школі носій отримує від своїх однокласників, рідше від учнів іншого класу (12,86%).

Таблиця 4

Відповіді на питання анкети № 5
Хто може давати прізвисько школяреві?

Варіант відповіді	Відсоток відповідей у анкетах сільських школярів	Частота (N)
Сім'я	2,66	77
Вулиця	21,08	610
Друг	18,52	536
Недруг	14,06	407
Сусід, з яким сидить за партою	9,81	284
Учень, який ворогує з ним у класі	18,87	546
Вчитель	3,42	99
Важко сказати	5,11	148
Варіант респондента	6,46	187
Загалом	99,99	2894

Мовна діяльність школярів представлена у формальній (навчальній) сфері спілкування та в неформальній, побутовій. Сфера побутового спілкування передбачає спілкування в сім'ї та поза її межами, зокрема на вулиці, в магазині, в громадському транспорті тощо [7: 220]. Якщо формальне втілення шкільного світу – це передусім навчальні предмети та вчителі, різноманітні навчальні завдання, однокласники, перерви, канікули тощо [14: 3], то в сфері побутового спілкування використання мови офіційно не регламентується суспільством, визначається бажаннями індивіда і неписаними конвенціями колективу [7: 220]. “Вулиця” – це одна із сфер побутового спілкування.

З відповідей зрозуміло, що найчастіше прізвисько виникає на “вулиці” (так вважає 21,08% опитаних). Присвоюють неофіційні імена рівною мірою школярі, які ворогують між собою у класі (18,87%) та друзять (18,52%), в інших випадках це недруги (14,06%), сусіди за партою (9,81%), рідше вчителі (3,42%) або члени сім'ї (2,66%). Можемо переконатися, що саме неформальна, побутова сфера спілкування школярів виявляється продуктивною для використання засобів неофіційної номінації.

Таблиця 5

Відповіді на питання анкети № 6
Як Ви вважаєте, в якій ситуації прізвиська виникають найчастіше?

Варіант відповіді	Відсоток відповідей в анкетах сільських школярів	Частота (N)
-------------------	--	-------------

Під час гри	26,76	630
Під час підготовки шкільних заходів	6,63	156
На уроці	12,79	301
Під час приємної розмови з однокласниками	5,90	139
Під час суперечки	30,42	716
Важко сказати	12,70	299
Варіант респондента	4,80	113
Загалом	100	2354

Прізвиська найчастіше виникають під час суперечки (30,42%) або гри (26,76%), рідше під час уроку (12,79%), підготовки шкільних заходів (6,63%) або приємної розмови з однокласниками (5,90%). З відповідей школярів формуємо висновок про те, що прізвиська з'являються не лише в результаті незгод між школярами, але й під час розваг у колективі однолітків.

Школярі відповідали й на інші запитання анкети (питання № 7–12 в анкеті для опитування школярів), висловлюючи міру згоди/незгоди із запропонованими твердженнями. Форма розміщення запитання в анкеті ґрунтувалася на використанні шкали (шкала: 1–5)

Цілком так	Частково так	Ні так, ні ні	Частково ні	Зовсім ні
1	2	3	4	5

Проаналізувавши відповіді на такі запитання анкети, ми виявили середнє значення одержаних даних (середнє арифметичне) за допомогою статистичної програми для опрацювання соціологічних анкет. Так, якщо середнє значення (M^6) < 3, то респонденти тією чи іншою мірою погоджуються із запропонованим твердженням. За умови $M > 3$ – респонденти не згодні з висловленою думкою. За умови $M = 3$ – респонденти вагаються з відповіддю.

Респонденти вважають, що прізвисько – це поширене явище ($M = 1,97$), хоча й не всі учні отримують неофіційні найменування. Школярі ставляться до прізвиськ як до негативного явища ($M = 2,66$), що свідчить про невихованість того, хто використовує неофіційне ім'я ($M = 2,75$). Однак прізвисько називання є нормою учнівського спілкування ($M = 2,81$). Прізвиська отримують не лише ті школярі, які популярні в колективі ($M = 3,41$), але й учні, яких зневажають у класі ($M = 3,48$).

Порівняння відповідей хлопців та дівчат із сільських шкіл дає можливість з'ясувати, наскільки стать респондента впливає на знання про прізвисько. Більшість школярів (48,41%) та школярок (57,96%) стверджує про те, що не всі учні мають прізвиська. Кількісний підрахунок варіантів відповідей, обраних опитаними, засвідчив про переконаність школярів у тому, чи хлопці частіше отримують прізвиська (так вважає 52,28% респондентів-хлопців). Школярки (зокрема 63,94% респондентів-дівчат) стверджують, що стать не впливає на частоту присвоєння неофіційних назв. Хоча із відповідей останніх зрозуміло, що саме хлопці (31,42%), а не дівчата (3,43%) стають потенційними носіями прізвиськових імен.

Думки опитаних (а саме, 50,49% школярів та 53,96% школярок) сходяться на варіанті відповіді про те, що в класі учень отримує прізвисько від своїх однокласників.

⁶ М (від англ. mean – середній) – загальноприйняте позначення середнього арифметичного в комп'ютерній програмі для аналізу соціологічних даних SPSS.

Однак кількісні підрахунки диференціюють градацію обраних школярами та школярками варіантів відповідей (запитання про те, хто може давати учнівське прізвисько). Так, хлопці дотримуються думки, що неофіційне ім'я школяр може отримати на "вулиці" (23,90%), присвоюють його друзі (19,48%) та учні, з якими носій ворогує в колективі класу (16,62%), недруги (12,73%), меншою мірою сусіди за партою (8,74%), вчителі (4,76%), рідко члени сім'ї (2,42%). Дівчата вважають, що найчастіше прізвисько придумують саме вороги в колективі класу (20,82%), "вулиця" (19,29%), друзі (18,06%), недруги (14,64%), сусіди за партою (10,53%), рідко члени сім'ї (2,88%), вчителі (2,2%). Відповіді респондентів-хлопців свідчать, що прізвиська найчастіше виникають під час гри (32,24%), відповіді школярок – під час суперечки з іншими (33,05%). Меншою мірою неофіційне ім'я можна отримати під час уроку (так вважає 13,45% хлопців та 12,05% дівчат), підготовки шкільних заходів (відповідно, 5,34% та 7,49%), приємної розмови з однокласниками (5,75% та 6,10%). Спостерігаємо налаштованість школярів на гру, розважання прізвиськоназиванням, а школярок – на суперечки, конфлікти з іншими.

Середнє значення, отримане за відповідями школярів ($M = 1,89$) та школярок ($M = 2,03$), вказує на погодження із твердженням про те, що прізвисько – це поширене явище. Хоча респонденти розділяють думку, що прізвисько – це і негативне явище (за відповідями школярів $M = 2,79$, школярок $M = 2,55$). Стать не впливає на формування ставлення до прізвиськоназивання. Отримані показники переконують, що прізвисько стало нормою комунікації в школі (відповідно, $M = 2,65$ та $M = 2,94$), називання один одного не на ім'я стає показником невихованості ($M = 2,89$ та $M = 2,66$). Думки опитаних зійшлися в тому, що прізвисько не є доказом популярності найменованого в колективі класу ($M = 3,25$ та $M = 3,53$). Однаковою мірою респонденти-хлопці та респонденти-дівчата спростовують твердження про те, що прізвисько є свідченням зневажливого ставлення до носія ($M = 3,58$ та $M = 3,40$).

Вплив статі на знання про прізвисько простежуємо у відповідях хлопців та дівчат лише на окремі запитання анкети: саме школярі, а не школярки дотримуються думки про те, що хлопці є потенційними носіями неофіційних назв; місцем присвоєння прізвиस्क для хлопців є, насамперед, неофіційна комунікація на "вулиці", де номінаторами виступають друзі. Школярки ж, перш ніж вказати на варіант відповіді "вулиця" чи друзі, приписують створення неофіційних назв ворогам у колективі класу. Звідси зрозумілою є налаштованість дівчат на те, що ситуацією виникнення неофіційних назв є суперечки, а для хлопців – ігри.

Соціогрупа «міський школяр» і «школяр містечка». Відповіді міських та містечкових школярів засвідчили подібне до висловленого сільськими школярами розуміння неофіційного імені. З'ясовано, зокрема, що не всі учні отримують прізвиська (такої думки дотримується 61,42% респондентів міських шкіл та 60,50% інформантів із шкіл містечок), що стать носія не впливає на присвоєння найменувань (відповідно, 56,10% і 52,20%), що хлопці (38,98% і 40,00%) частіше отримують неофіційні імена, аніж дівчата (3,15% і 4,50%) і що в школі носій найімовірніше отримує прізвисько від своїх однокласників (60,73% і 66,52%). Проте присвоювати неофіційне ім'я школяреві можуть і друзі (20,31% і 20,22%), учасники неофіційної комунікації на "вулиці" (19,21% і 21,05%), учні, з якими носій ворогує в класі (16,65% і 19,39%), недруги (14,09% і 15,79%), сусіди за партою (12,63% і 9,42%), зрідка вчителі (5,95% і 4,16%) та члени сім'ї (2,93% і 3,05%). Існує градація ситуацій, у яких прізвиська виникають найчастіше, передусім це суперечки (27,32% і 28,57%), ігри (23,16% і 27,14%), уроки

(17,34% і 15,36%), рідше підготовка шкільних заходів (9,86% і 6,79%), приємні розмови з однокласниками (7,36% і 5,00%).

З відповідей респондентів прізвиськоназивання постає як поширене ($M = 1,95$ (в анкетах міських школярів) і $M = 1,98$ (у питальниках школярів із шкіл містечок)) та негативне явище (відповідно, $M = 2,95$ і $M = 2,81$), яке сьогодні є нормою учнівського спілкування ($M = 2,88$ і $M = 2,89$), не виявляючи популярності ($M = 3,35$ і $M = 3,37$) чи зневажливого ставлення до носія прізвиська в колективі класу ($M = 3,68$ і $M = 3,44$). Правда, учні з міст не вважають, що прізвисько свідчить про невихованість особи, яка називає кого-небудь не на ім'я ($M = 3,08$), на відміну від опитаних у містечках ($M = 2,73$).

Хлопці та дівчата з міських шкіл також дотримуються думки, що не всі учні мають прізвиська (такий варіант відповіді засвідчений в анкетах 53,27% респондентів та 68,35% – респонденток). Школярі вважають, що стать впливає на частоту присвоєння неофіційного імені, хлопці частіше отримують прізвиська (так вважає 47,66% школярів та лише 31,29% школярок). Школярки ж стверджують, що стать не має значення для присвоєння такого найменування (такої думки дотримується лише 43,46% опитаних школярів та 66,91% – школярок). У школі носії отримують прізвиська від своїх однокласників (52,78% та 67,17%). Хлопці вважають, що прізвисько можна отримати і на “вулиці” (22,12%), від друзів (19,12%), учнів, з якими носії ворогують у класі (14,52%), недругів (13,36%), рідше від сусідів за партою (9,91%), вчителів (8,76%) або членів сім'ї (2,07%). Анкети дівчат переконують, що неофіційне ім'я найімовірніше дає друг (21,18%), а вже потім учень, з яким носій ворогує у класі (17,83%), що прізвиська виникають і на “вулиці” (16,88%), їх створюють недруги (14,65%), сусіди за партою (14,81%), зрідка вчителі (4,14%), члени сім'ї (3,34%). Градація ситуацій, у яких прізвиська виникають найчастіше, однакова в анкетах школярів і школярок, за винятком того, що дівчата такою ситуацією вважають суперечки (29,41%) та меншою мірою ігри (21,13%), а хлопці, навпаки, – ігри (25,76%) та суперечки (24,93%). Далі розташовуємо відповіді за спадними кількісними характеристиками: учні створюють прізвиська на уроці (19,67% та 15,47%), під час підготовки шкільних заходів (9,14% та 10,46%) чи приємної розмови з однокласниками (6,65% та 8,06%).

Прізвисько – поширене явище (за відповідями школярів $M = 1,92$, школярок $M = 1,97$). Школярі, на відміну від школярок, однак, не дотримуються думки про те, що це негативне явище (відповідно, $M = 3,09$ та $M = 2,87$). Думки опитаних не сходяться ще в одному питанні: школярки, на відміну від школярів, стверджують, що найменування на прізвисько не стало нормою учнівського спілкування ($M = 2,65$ та $M = 3,06$). Як для школярів, так і для школярок прізвисько не стало свідченням невихованості того, хто називає кого-небудь не на ім'я ($M = 3,14$ та $M = 3,03$), підтвердженням того, що носій неофіційного найменування популярний у класі ($M = 3,19$ та $M = 3,49$) чи його в такий спосіб зневажають у колективі ($M = 3,56$ та $M = 3,78$).

Порівняння відповідей хлопців та дівчат із шкіл містечок засвідчило, що не всі учні мають прізвиська (так вважає 54,12% школярів та 66,96% школярок). За відповідями опитаних встановлено, що хлопці частіше отримують прізвиська (49,41% та 33,93%), аніж дівчата (4,71% та 4,46%). У школі прізвисько присвоюють однокласники (56,57% та 74,59%). Однак є й інші номінатори. Так, для школярів це: колектив “вулиці” (20,89%), друзі (20,25%), недруги (15,82%), вороги у класі (13,29%), сусіди за партою (8,23%), вчителі (6,33%), члени сім'ї (3,80%). Для школярок це: вороги у класі (24,87%), “вулиця” (20,81%), друзі (20,30%), недруги (15,74%), сусіди за партою (10,15%), члени сім'ї (2,54%), вчителі (2,03%). У відповідях дівчат знаходимо,

що прізвиська найчастіше виникають під час суперечок (31,01%), у анкетах хлопців – під час ігор (30,51%).

Респонденти стверджують, що прізвиська поширені (за відповідями школярів $M = 1,91$, школярок $M = 2,06$), негативні явища (відповідно, $M = 2,83$ та $M = 2,78$), які для хлопців вже й стали нормою комунікації в колективі однокласників ($M = 2,62$), дівчата ж не погоджуються з таким твердженням ($M = 3,12$). Неофіційні найменування є свідченням невихованості ($M = 2,94$ та $M = 2,57$), проте, не стали доказом популярності ($M = 3,36$ та $M = 3,41$) чи зневажливого ставлення до носія в колективі класу ($M = 3,42$ та $M = 3,44$).

Висновки. Дослідження відповідей респондентів дозволяє виокремити нові ознаки в змісті соціолінгвістичного поняття «прізвисько школяра». Неофіційне ім'я є результатом прізвиськоназивання – поширеного та негативного явища, яке сьогодні становить норму учнівського спілкування і не обов'язково є засобом вираження популярності, зневаги чи осуду колективу класу до носіїв прізвиськ. Прізвисько свідчить про невихованість того, хто називає кого-небудь не на ім'я (як вважають школярі з сіл та містечок, хоча їхню думку не підтримують міські школярі). Стать школяра мало впливає на присвоєння прізвиськ, хоча хлопці, порівняно з дівчатами, все ж частіше отримують неофіційні імена. Продуктивним середовищем творення прізвиськ виявляється неформальна, побутова комунікація школярів на “вулиці”. Прізвисько виникає в результаті незгод та розваг у колективі однокласників, зокрема під час суперечок та ігор між школярами, які не лише ворогують між собою у класі, але й товаришують.

Порівняльний аналіз відповідей школярів та школярок – представників соціогруп «сільський школяр», «міський школяр» та «школяр містечка» – дозволяє сформулювати висновок про те, що позамова ознака *стать респондента* більшою мірою впливає на відповіді опитаних, аніж приналежність інформантів до різних типів населених пунктів (село/місто/містечко).

Перспективу дослідження проблеми вбачаємо в обґрунтуванні ознак змісту поняття «неофіційний іменник школяра» в соціолінгвістиці.

1. Аркушин Г. Прізвиська вчителів: мотивація, словотвір, виховний аспект / Г. Аркушин // Урок української. – 1999. – № 2/3. – С. 28–33.
2. Аркушин Г. Передмова / Г. Аркушин // Словник прізвиськ північно-західної України : у 3 т. Т. 1 : А–И / упоряд. Г. Аркушин. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – С. 3–8.
3. Чучка П. Антропонімія Закарпаття : монографія / П. Чучка. – К., 1969. – 669 с.
4. Чучвара А. П. Порівняльна характеристика прізвиськ сільського та міського школяра / А. П. Чучвара // Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика : зб. наук. пр. / голов. ред. Л. І. Шевченко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2012. – Вип. 24. – С. 175–183.
5. Чучвара А. Стать респондента і формування семантики твірної основи прізвиська (на матеріалі неофіційного іменника школяра) / Адріана Чучвара // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. пр. / відп. ред. І. В. Сабадош. – Ужгород, 2012. – Вип. 17. – С. 80–84.
6. Чучвара А. П. Соціокогнітивні чинники формування прізвиська школяра (на матеріалі неофіційного іменника учнів Львівської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / А. П. Чучвара. – Львів, 2013. – 20 с.
7. Жеребило Т. В. Термины и понятия лингвистики: Общее языкознание. Социолінгвістика : словарь-справочник / Т. В. Жеребило. – Назрань : Пилигрим, 2011. – 280 с.

8. *Словарь социолнгвистических терминов* / отв. ред. В. Ю. Михальченко. – М., 2006. – 312 с.
9. Черниш Н. Й. Соціологія: підруч. за рейтингово-модульною системою навч. / Н. Й. Черниш. – 5-те вид., переробл. і допов. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
10. Суперанская А. В. Современные русские прозвища / А. В. Суперанская // FOC 12–13 (2003–2004). – С. 485–498. – (Folia Onomastika Croatica).
11. *Статистичний щорічник Львівської області за 2009 рік. Частина II* / за ред. С. О. Матковського. – Львів, 2010. – 277 с.
12. Добренёв В. И. Методы социологических исследований: учеб. / В. И. Добренёв, А. И. Кравченко. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 768 с.
13. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій / Н. В. Паніна. – К.: Наук. думка, 1996. – 232 с.
14. Данилевська О. Школа та її світ – від образу до слова: начерки мовного портрета українського школяра / О. Данилевська // Дивослово. – 2009. – № 3. – С. 2–7.

ON NEW CHARACTERISTICS OF THE CONTENT OF NOTION «SCHOOLCHILD'S NICKNAME» IN SOCIOLINGUISTICS

Adriana Chuchvara

*Ivan Franko National University in Lviv
vul. Universytetska 1, Lviv, 79000, Ukraine
adriana.chuchvara@gmail.com*

The author addresses nicknaming as a manifestation of informal nomination of schoolchildren taking into account place of residence (village, city or town) and sex of responders. The analysis is based on the results of written opinion polls held among schoolchildren from 227 comprehensive schools of Lviv Region (2009–2012), in particular the answers of responders that constitute quota representational samples. The answers of village, town and city schoolchildren of the region have been analyzed by means of statistical program for processing sociological data (SPSS⁷). The method of questionnaires, methodology of sampling, as well as elements of statistical analysis contributed to disclosing of new features in the content of the notion «schoolchild's nickname» as a sociolinguistic category.

Key words: social group «schoolchild», questionnaire, opinion poll, random aggregate of responders, sociolinguistic notion «schoolchild's nickname».

О НОВЫХ ПРИЗНАКАХ СОДЕРЖАНИЯ ПОНЯТИЯ «ПРОЗВИЩЕ ШКОЛЬНИКА» В СОЦИОЛИНГВИСТИКЕ

Адриана Чучвара

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, Украина
adriana.chuchvara@gmail.com*

В статье исследованы прозвищные наименования как проявление неформальной номинации школьников с учетом места проживания (село, город, поселок) и пола респондентов. Для анализа использованы результаты письменного опроса учеников 227 общеобразовательных

⁷ SPSS – Statistical Package for the Social Sciences.

школ Львовской области (за 2009–2012 гг.), в частности ответы респондентов, составляющие квотную репрезентативную выборку. Ответы сельских, городских и поселковых школьников региона проанализированы при помощи статистической программы для обработки социологических данных (SPSS⁸). Метод анкетирования, методика выборки, а также элементы статистического анализа способствовали раскрытию новых признаков в содержании понятия «прізвище школьника» как социолінгвістическої категорії.

Ключевые слова: социогруппа «школьник», анкета, анкетирование, выборочная совокупность опрошенных, социолінгвістическе поняття «прізвище школьника».

Стаття надійшла до редколегії 1.10.2013
Прийнята до друку 28.10.2013

⁸ SPSS – Statistical Package for the Social Sciences.